Ζει η Μεταπολίτευση;

Συμπληρώνονται φέτο 50 χρόνια από την Μεταπολίτευση και έχει κάποια αξία, για να καταλάβουμε πού βρισκόμαστε και ποιες είναι οι προοπτικές της πολιτικής δράσης, να τεθεί το ερώτημα σε ποιον βαθμό η περίοδος της ελληνικής πολιτικής ιστορίας που ξεκινάει με την πτώση της Χούντας και ονομάστηκε Μεταπολίτευση διατηρείται ως προς τα βασικά της χαρακτηριστικά μέχρι σήμερα ή έχουμε περάσει σε μια καινούργια ιστορική φάση.

Φυσικά, το πώς θα απαντηθεί αυτό το ερώτημα εξαρτάται από το πώς θα το προσεγγίσεις. Έτσι για έναν συνταγματολόγο η απάντηση είναι απλή: εξακολουθούμε να ζούμε εντός των πλαισίων της Μεταπολίτευση ή καλύτερα της Γ’ Ελληνικής Δημοκρατίας. Το Σύνταγμα του 1975 παραμένει παρά τις όποιες μικροαλλαγές ουσιαστικά αναλλοίωτο και μαζί του το πολίτευμα της αβασίλευτης, προεδρευομένης, κοινοβουλευτικής δημοκρατίας που εγκαθίδρυσε. Ακόμα και το εκλογικό σύστημα, παρά τις συχνές αλλαγές του εκλογικού νόμου και τους εφήμερους πειραματισμούς με την απλή αναλογική, δεν έχει αλλάξει ουσιαστικά τα τελευταία πενήντα χρόνια. Από την σκοπιά ενός πολιτικού επιστήμονα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Για πολύ καιρό πολιτικοί επιστήμονες και δημοσιολόγοι κατέβαλαν αφιλότιμες προσπάθειες να πείσουν ότι στα χρόνια των Μνημονίων δεν συντελέστηκε καμιά ουσιαστική αλλαγή του πολιτικού συστήματος, ότι αυτό εξακολουθούσε να είναι ένα τυπικό δικομματικό σύστημα όπου απλώς ο ΣΥΡΙΖΑ αντικατέστησε το ΠΑΣΟΚ. Η καθίζηση του ΣΥΡΙΖΑ και η κυριαρχία της ΝΔ έσκισε όμως και το τελευταίο παραπέτασμα πίσω απ’ το οποίο προσπαθούσαν να κρύψουν τις συντελεσθείσες αλλαγές.

Πρώτα απ’ όλα πριν ακόμα το κομματικό σύστημα πάρει χαρακτήρα κυρίαρχου κόμματος είχε πάψει να είναι δικομματικό. Κατ’ αρχάς στα χρόνια των Μνημονίων οι κυβερνήσεις συνεργασίας γίνονται ο κανόνας. Από τον Νοέμβριο του 2011 μέχρι τον Ιούλιο του 2019 όλες οι κυβερνήσεις είναι κυβερνήσεις συνεργασίας. Συγκριτικά, στα πριν τα Μνημόνια χρόνια μόνο μια φορά από το 1974 είχαμε κυβέρνηση συνεργασίας, την κυβέρνηση Ζολώτα, η οποία διήρκησε πέντε μήνες (Νοέμβριος 1989-Απρίλιος 1990). Εκτός αυτού ο αριθμός των κομμάτων μέσα στην Βουλή έχει αυξηθεί αισθητά. Ανάμεσα στο 1974 και το 2012, όταν γίνονται οι πρώτες εκλογές μετά τα Μνημόνια, ο μέσος αριθμός των κομμάτων που εισέρχονταν στην Βουλή μετά από κάθε εκλογική αναμέτρηση ήταν 4,7. Μόνο μια φορά, στις πρώτες μεταπολιτευτικές εκλογές το 1974, εισήλθαν εφτά κόμματα. Ο μέσος αριθμός των κομμάτων στην Βουλή μετά το 2012 είναι 6,85. Τρεις φορές (στις εκλογές του Μάη 2012, του Ιούνη 2012 και του Γενάρη 2015) προέκυψε επτακομματική Βουλή και δύο φορές οκτακομματική (στις εκλογές του Σεπτέμβρη 2015 και του Ιούνη 2023).

Ταυτόχρονα το κομματικό τοπίο έγινε ρευστότερο, καθώς έγινε πολύ πιο εύκολο για ένα νέο κόμμα, που είτε είχε ιδρυθεί πρόσφατα, όπως το Ποτάμι και η Νίκη, είτε υπήρχε μεν για καιρό αλλά ήταν ως προς την εκλογική του δύναμη παντελώς ασήμαντο, όπως η Χρυσή Αυγή και η Ένωση Κεντρώων, να εισέλθει στην Βουλή. Στο διάστημα μετά το 1974 και μέχρι το 2012, δηλαδή μέσα σε 38 χρόνια, εισήλθαν στην Βουλή συνολικά 7 καινούργια κόμματα, δηλαδή κόμματα που δεν είχαν καταλάβει βουλετικές έδρες σε καμία προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση της Μεταπολίτευσης (Κόμμα Νεοφιλελευθέρων, Εθνική Παράταξις, ΔΗΑΝΑ, Οικολόγοι Εναλλακτικοί, ΠΟΛΑΝ, ΔΗΚΚΙ, ΛΑΟΣ). Σε λιγότερο από το ένα τρίτο του παραπάνω χρονικού διαστήματος, μέσα σε 12 χρόνια από το 2012 μέχρι σήμερα, έχουν εισέλθει στην Βουλή 10 καινούργια κόμματα (ΑΝΕΛ, Χρυσή Αυγή, ΔΗΜΑΡ, Ποτάμι, Ένωση Κεντρώων, ΜΕΡΑ25, Ελληνική Λύση, Σπαρτιάτες, Νίκη, Πλεύση Ελευθερίας), εκ των οποίων τα μισά έχουν ήδη είτε διαλυθεί είτε επιστρέψει στην εκλογική ανυπαρξία (ΑΝΕΛ, Χρυσή Αυγή, ΔΗΜΑΡ, Ποτάμι, Ένωση Κεντρώων). Είναι προφανές ότι η ανάδυση και ξαναβύθιση τόσων πολλών κομμάτων αντανακλά μια κρίση αντιπροσώπευσης στο εκλογικό σώμα, το οποίο αναζητά να εκφραστεί εκτός των κατεστημένων κομμάτων αλλά γρήγορα απογοητεύεται από τις καινούργιες κομματικές προσφορές.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του νέου κομματικού συστήματος είναι η σταθερή και υπολογίσιμη παρουσίας της Άκρας Δεξιάς. Μετά το 1974 η Άκρα Δεξιά στην Ελλάδα ήταν για ευνόητους λόγους περιθωριοποιημένη. Σε μόλις 4 εκλογές εισήλθε ακροδεξιό κόμμα στην Βουλή (η Εθνική Παράταξις το 1977, η ΠΟΛΑΝ το 1993, το ΛΑΟΣ το 2007 και 2009), ενώ το υψηλότερο ποσοστό που πέτυχε ήταν το 1977 όταν η Εθνική Παράταξις πήρε 6,87% των ψήφων. Αντίθετα μετά το 2012 δεν υπάρχει καμιά ελληνική Βουλή δίχως βουλευτές ενός ή περισσότερων ακροδεξιών κομμάτων στα έδρανά της. Τα ακροδεξιά κόμματα που εισήλθαν στην τελευταία Βουλή έλαβαν αθροιστικά 12,82% των ψήφων (4,68% οι Σπαρτιάτες, 4,44% η Ελληνική Λύση, 3,70% η Νίκη), ποσοστό δηλαδή διπλάσιο του καλύτερου αποτελέσματος της Ακροδεξιάς στην προ των Μνημονίων περίοδο. Και ούτε πρέπει να παραβλέψουμε ότι με την συμμετοχή του ΛΑΟΣ στην κυβέρνηση Παπαδήμου το 2011 για πρώτη φορά μετά την πτώση της Χούντας ακροδεξιό κόμμα έλαβε μέρος στην εκτελεστική εξουσία.

Τέλος, η πιο εντυπωσιακή ίσως μεταβολή μεταξύ της πριν και μετά τα Μνημόνια περιόδου έχει να κάνει με την εκλογική συμμετοχή. Στο διάστημα 1974-2012 ο μέσος όρος της αποχής είναι 21,94% και φτάνει στο υψηλότερο σημείο της στις εκλογές του Οκτώβρη 2009 με 29,05%. Στο διάστημα 2012-2024 ο μέσος όρος της αποχής είναι 40,11%, σχεδόν διπλασιάζεται δηλαδή, και στο υψηλότερο σημείο της, στις τελευταίες εκλογές του Ιουνίου 2023, φτάνει στο 47,7%. Όταν η ποσοτική μεταβολή είναι τόσο μεγάλη τότε μπορούμε να μιλάμε για μια ποιοτική μεταβολή στην σχέση του εκλογικού σώματος με τους πολιτικούς θεσμούς και τις κομματικές ελίτ. Μετά απ’ όλα του τα παραπάνω πρέπει να βγάλει κανείς μόνος του τα μάτια του σαν τον Οιδίποδα για να πιστεύει ότι εξακολουθεί να υφίσταται το πολιτικό σύστημα της Μεταπολίτευσης.

Ας προσπαθήσουμε τώρα να εξετάσουμε τα πράγματα από μια γενικότερη σκοπιά, από εκείνη του ιστορικού ή του κοινωνιολόγου. Πάει να πει ας αφήσουμε κατά μέρος τα τυπικά χαρακτηριστικά του

πολιτεύματος και του κομματικού συστήματος για να εξετάσουμε τις κοινωνικές σχέσεις, ή αλλιώς τις σχέσεις των απλών ανθρώπων μα το κράτος, τα κόμματα και τις πολιτικές ελίτ.

Αυτό που χαρακτηρίζει την Μεταπολίτευση από αυτήν την άποψη είναι η κατάργηση κάθε μορφής πολιτικού αποκλεισμού, όχι απλώς τυπικά, αλλά ουσιαστικά. Από το 1916 τουλάχιστον και τον Εθνικό Διχασμό μέχρι την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών υπήρχε πάντα ένα σημαντικό τμήμα του ελληνικού πληθυσμού που ήταν αποκλεισμένο απ' το πολιτικό σύστημα. Υπήρχαν οι μέσα και οι έξω. Αυτοί που ήταν μέσα αντιπροσωπεύονταν, δηλαδή οι εισροές τους, στην γλώσσα της πολιτικής επιστήμης, τα αιτήματά τους απέναντι στο κράτος και όσους το ήλεγχαν, οδηγούσαν σε εκροές από αυτό, σε μια τουλάχιστον μερική ανταπόκριση απέναντι σε αυτά τα αιτήματα που μπορούσε να πάρει την μορφή δημόσιων πολιτικών, διορισμών στο δημόσιο, ρουσφετιών ή ενσωμάτωσης των αξιών αυτών των στρωμάτων στην επίσημη κρατική ιδεολογία. Μπορούσε επίσης, πράγμα καθόλου ασήμαντο, να λάβει την μορφή της μη δράσης από πλευράς του κράτους, π.χ. με την ανοχή της φοροδιαφυγής. Αντίθετα, για αυτούς που ήταν έξω (βενιζελικοί, αντιβενιζελικοί, κομμουνιστές, εθνικές μειονότητες) όχι μόνο οι εισροές και τα αιτήματα προς την κρατική εξουσία δεν προκαλούσαν εκροές δημόσιων πολιτικών, αλλά οδηγούσαν σε καταστολή: σε απόλυση, φυλακίσεις, εξορίες, εκτελέσεις, παρενόχληση από την αστυνομία, δυσμενείς μεταθέσεις κλπ. Από το 1915 μέχρι το 1974 είτε το πολίτευμα ήταν δημοκρατικό είτε δικτατορικό πάντα υπήρχε ένα σύστημα επίσημων και ανεπίσημων αποκλεισμών ώστε ένα τμήμα του πληθυσμού να μην αντιπροσωπεύεται από την κρατική εξουσία. Το ποιος ακριβώς ήταν μέσα και ποιος έξω άλλαζε ανάλογα με την ιστορική συγκυρία, όπως άλλαζε και ο βαθμός της καταστολής που επιφυλασσόταν για τους έξω, αλλά πάντα υπήρχαν οι μέσα και οι έξω.

Μετά το 1974 δεν υπάρχουν πια μέσα και έξω, όλοι είναι μέσα, όλοι αντιπροσωπεύονται, με εξαίρεση βέβαια εκείνους που είναι αποκλεισμένοι σε όλες τις δυτικές κοινωνίες, όπως οι άστεγοι, οι ναρκομανείς, οι φυλακισμένοι, οι ψυχικά ασθενείς και οι μετανάστες χωρίς χαρτιά. Φυσικά αυτό δεν σημαίνει ότι τα αιτήματα όλων ικανοποιούνται όλη την ώρα, πράγμα αδύνατον, ούτε ότι όλοι είναι ίσοι. Ο οικοδόμος δεν αντιπροσωπεύεται εξίσου με τον εθνικό εργολάβο ούτε η νοικοκυρά εξίσου με τον καναλάρχη ή τον μεγαλοεκδότη. Όλοι όμως μπορούν να ελπίζουν ως ψηφοφόροι και μέλη της κοινωνίας των πολιτών ότι το κράτος θα ανταποκριθεί κάποια στιγμή τουλάχιστον σε κάποιο απ' τα αιτήματά τους και σίγουρα δεν θα τους τιμωρήσει γι' αυτά. Αυτό το κοινωνικό σύστημα λοιπόν, στο οποίο σχεδόν όλοι λίγο πολύ αντιπροσωπεύονταν στην σχέση τους με το κράτος και το οποίο ονομάστηκε Μεταπολίτευση, διασφάλισε για 38 χρόνια την πληρέστερη δημοκρατία που γνώρισε ποτέ το ελληνικό κράτος. Είχε μόνο ένα ελάττωμα: κάποια στιγμή έπαψε να είναι οικονομικά βιώσιμο.

Με την κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας και των δημόσιων οικονομικών μετά την παγκόσμια κρίση του 2008 ακόμα και η πιο μεροληπτική ισορροπία στην εξυπηρέτηση των αιτημάτων των διαφόρων κοινωνικών ομάδων κατέστη ανέφικτη. Πολύ απλά έγινε ζήτημα ζωής και θανάτου για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες οι κρατικές πολιτικές να αντανακλούν τα δικά τους συμφέροντα ακόμα και με τίμημα τον πλήρη αποκλεισμό κάποιας άλλης. Για να επιβιώσει ο ένας έπρεπε να θυσιαστεί

κάποιος άλλος.

Το σύστημα των μνημονίων και η τρόικα που το συνόδευε διασφάλισε ακριβώς αυτό, ότι δηλαδή για ένα αναγκαίο διάστημα οι κρατικές πολιτικές θα κινούνταν προς μια μόνο κατεύθυνση και θα εξυπηρετούσαν ένα συγκεκριμένο σύνολο κοινωνικών συμφερόντων σε βάρος όλων των άλλων ανεξάρτητα από τις πιέσεις του εκλογικού σώματος. Επανέφερε έτσι τον αποκλεισμό από την αντιπροσώπευση ενός τμήματος του πληθυσμού και τον διαχωρισμό στους μέσα και τους έξω. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το 2010 το πρώτο Μνημόνιο έθεσε τέρμα στην Μεταπολίτευση.

Τα Μνημόνια από την ίδια τους την φύση επέβαλαν πολιτικές συγκεκριμένου ιδεολογικού προσανατολισμού και απαγόρευαν άλλες, ενσωματώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο συγκεκριμένα κοινωνικά συμφέροντα. Ταυτόχρονα ο έλεγχος και στην πράξη η μέχρι τις λεπτομέρειες διεύθυνση της ελληνικής οικονομίας από την τρόικα απέκλειε αποτελεσματικά όλες τις άλλες κοινωνικές ομάδες, αφού οι αποφάσεις δεν παίρνονταν πλέον από τους πολιτικούς εκείνους θεσμούς μέσω των οποίων αυτές θα μπορούσαν να εκφραστούν (την Βουλή, τα συνδικάτα, την κοινωνία των πολιτών, την τοπική αυτοδιοίκηση), αλλά από την τρόικα. Η τρόικα όμως δεν ήταν απομονωμένη από την ελληνική κοινωνία. Μια μικρή ομάδα γραφειοκρατών δεν μπορεί από μόνη της να διευθύνει την οικονομία μιας ξένης χώρας χωρίς να καταφύγει για στήριξη και πληροφορίες σε ντόπιους συνεργάτες. Η κοινωνική προέλευση των στελεχών της τρόικας, η ιδεολογία τους, η φύση των καθηκόντων τους, που σχετιζόταν με τις τράπεζες και τις μεγάλες επιχειρήσεις, και η δυσπιστία τους προς το ντόπιο πολιτικό προσωπικό τους έφεραν αναγκαστικά σε επαφή με την ντόπια μεγαλοαστική τάξη, η οποία έγινε κατ' αυτόν τον τρόπο η μόνη εγχώρια κοινωνική τάξη με άμεση πρόσβαση και επιρροή στην τρόικα.

Ένα ανέκδοτο από τα χρόνια εκείνα περιγράφει γλαφυρά την κατάσταση που δημιουργήθηκε. Σε ένα παραπολιτικό σχόλιο στην εφημερίδα Το Βήμα είχε δημοσιευτεί τότε ότι ο Πολ Τόμσεν, ο ψηλός, γαλανομάτης Δανός εκπρόσωπος του ΔΝΤ φημολογούνταν ότι είχε ερωτικές σχέσεις με συζύγους Ελλήνων μεγαλοεπιχειρηματιών. Το αν αυτό το χυδαίο κουτσομπολιό είναι αλήθεια ή όχι δεν έχει καμία σημασία. Η σημασία του είναι άλλη: κανείς δεν κουτσομπόλεψε τις γυναίκες βουλευτών, συνδικαλιστών, μελών περιβαλλοντικών οργανώσεων γιατί αυτοί δεν μπορούσαν ούτε στα διακόσια μέτρα να πλησιάσουν τα στελέχη της τρόικας, ενώ οι Έλληνες μεγαλοαστοί είχαν στενές και μάλιστα ανεπίσημες επαφές μαζί τους. Δημιουργήθηκε έτσι μια κατάσταση που θα μπορούσε να περιγραφεί ως συνδυασμός ξενικής κατοχής και ταξικής δικτατορίας. Για χρόνια η οικονομική πολιτική επιβαλλόταν έξωθεν, αλλά μέσα στα όρια που έθεταν οι διεθνείς δανειστές η ελληνική αστική τάξη, που ήταν και ο θερμότερος υποστηρικτής αυτής της πολιτικής, ήταν η μόνη τάξη που μπορούσε να την επηρεάσει, γιατί ήταν η μόνη που μπορούσε ανεπίσημα να αντιπροσωπευτεί μέσω της τρόικας.

Σήμερα όμως, που η τρόικα έχει πια φύγει και η κρίση έχει περάσει έχουμε επανέλθει στην κανονικότητα της Μεταπολίτευσης; Όχι, οι αποκλεισμοί που υπήρχαν τον καιρό των Μνημονίων προφανώς έχουν υποχωρήσει σημαντικά και ένα πολύ μεγαλύτερο τμήμα του ελληνικού πληθυσμού αντιπροσωπεύεται σήμερα απ' ό,τι τον καιρό του Πολ Τόμσεν, όπως δείχνει η εκλογική κυριαρχία της

Νέας Δημοκρατίας, αλλά ο διαχωρισμός ανάμεσα στους μέσα και τους έξω δεν έχει αρθεί όπως μετά το 1974. Πρώτα απ' όλα τα ίδια τα μνημόνια δημιούργησαν πραγματικότητες και περιορισμούς που εξακολουθούν να υφίστανται, όπως η πολιτική μηδενικών ελλειμάτων, η ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων και η περιστολή των εργασιακών δικαιωμάτων. Δεύτερον, τα τρία μεγαλύτερα κόμματα (ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ) αποδέχονται αυτούς τους περιορισμούς, τους οποίους άλλωστε τα ίδια θεσμοθέτησαν, και με αυτόν τον τρόπο αρνούνται να εκπροσωπήσουν όσους τα αιτήματά τους προϋποθέτουν την άρση τους. Τρίτον, τα κυρίαρχα ΜΜΕ ακολουθούν μια ακόμα πιο επιθετική πολιτική αποκλεισμού με το να φιλτράρουν και να αποσιωπούν οποιοδήποτε κοινωνικό αίτημα ή κινητοποίηση θα έθιγε τα ταξικά συμφέροντα των ιδιοκτητών τους, όπως συμβαίνει παραδείγματος χάρη με το πλήθος των κινητοποιήσεων κατά αιολικών και φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων ανά την επικράτεια. Με αυτόν τον τρόπο δυσχεραίνουν συνειδητά την αντιπροσώπευση τέτοιων κοινωνικών αιτημάτων. Ομολογουμένως όμως κανένας από αυτούς τους περιορισμούς, με την εξαίρεση ίσως των ευρωπαϊκών κανόνων λιτότητας, δεν μοιάζει καθοριστικός ή ανυπέρβλητος. Ο πιο σημαντικός περιορισμός για την συμμετοχή στο πολιτικό σύστημα δεν είναι θεσμικός, όπως πριν το 1974, αλλά ψυχολογικός-πολιτισμικός, η πεποίθηση μετά την εμπειρία των Μνημονίων ενός μεγάλου μέρους του ελληνικού πληθυσμού ότι δεν έχουν τίποτα να περιμένουν από το ελληνικό κράτος και τις ελίτ του και η άρνησή τους να συμμετάσχουν στις πολιτικές διαδικασίες. Αυτό ακριβώς το γεγονός αντανακλάται στον διπλασιασμό της αποχής από το 2012 και μετά. Εδώ φυσικά λειτουργεί ένας φαύλος κύκλος: όσο οι πολίτες νιώθουν ότι δεν αντιπροσωπεύονται δεν συμμετέχουν και όσο δεν συμμετέχουν τόσο δεν αντιπροσωπεύονται. Αυτός ο κύκλος όμως είναι σχετικά εύθραυστος, εξαρτάται από την διατήρηση χαμηλών προσδοκιών για να παραμένει ένα τμήμα του πληθυσμού εκτός πολιτικού συστήματος, προς όφελος όσων αντιπροσωπεύονται από το μεταμνημονιακό κράτος. Έχουμε έτσι εισέλθει σε μια νέα ιστορική φάση που διαφέρει τόσο από την Μεταπολίτευση όσο και από την περίοδο πριν από αυτήν. Από την Μεταπολίτευση διαφέρει γιατί δεν αντιπροσωπεύονται πια όλοι, γιατί επανήλθε ο διαχωρισμός ανάμεσα στους μέσα και τους έξω. Από την πριν το 1974 περίοδο διαφέρει γιατί αυτός ο διαχωρισμός δεν συντηρείται από την κρατική βία, αλλά από έναν μηχανισμό πιο λεπτό και εύθραυστο που στηρίζεται στις χαμηλές προσδοκίες και την υψηλή αποχή.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια οι τυπικοί δημοκρατικοί θεσμοί, το πολίτευμα της Γ' Δημοκρατίας, που προς το παρόν παραμένει αναλλοίωτο, είναι αδύνατον να μείνουν ανεπηρέαστοι. Αντίθετα, πιέζονται τόσο από πάνω όσο και από κάτω σε μια κίνηση λαβίδας. Από τα κάτω η αίσθηση μερίδας του πληθυσμού ότι δεν αντιπροσωπεύεται την στρέφει στην Άκρα Δεξιά και σε αντιδημοκρατικές ιδεολογίες. Από τα πάνω οι αντιστάσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι πολιτικές ελίτ στην παραβίαση του συντάγματος και του κράτους δικαίου είναι μέσα στον γενικό κυνισμό και την απάθεια πιο αδύναμες από ποτέ, ενώ ο πειρασμός να το κάνουν ή να μετασχηματίσουν το πολίτευμα σε πιο αυταρχικές κατευθύνσεις, τυπικά δημοκρατικές πάντα, είναι επίσης πιο ισχυρός παρά ποτέ μετά το 1974, αφού δεν μπορούν να βασίζονται εσαεί στις χαμηλές προσδοκίες για να αποκλείουν τους χαμένους των πολιτικών τους. Όπως όμως και να εξελιχθεί το μέλλον ένα είναι σίγουρο. Η Μεταπολίτευση πέθανε, ζήτω η Μνημονιακή Ελλάδα!